

KRONIKK

Regine Andersen, seniorforsker ved Fridtjof Nansens Institutt
Kari Clausen, utviklingssjef i Norges Vel

Stor bredde: En undersøkelse viser at tallet på bruksgenbanker er raskt stigende, og ligger godt over 130, skriver kronikkforfatterne. Bildet viser svedjerug. (Arkivfoto)

Bruksgenbanker for plantema

I Norge er en ny strategi for genetiske ressurser for mat og landbruk på trappene. Vi anbefaler myndighetene å se til Sveits i arbeidet med gjennomføringen av denne strategien.

KRONIKK

I løpet av de siste hundre årene har det vært en sterk nedgang i sortsmangfoldet i jordbruket og mye av det genetiske mangfoldet har gått tapt verden over. Mens internasjonale forhandlinger fortsetter om hvordan landene kan stoppe den genetiske erosjonen, skjer det noe nytt fra grasrota.

Bruksgenbanker vokser fram over hele Europa og i mange andre land som springbrett for bevaring og videreutvikling av sortsmangfoldet i jordbruket.

Dette er en kjærkommen utvikling, for det genetiske mangfoldet i matplanter er avgjørende for landbruket. De genetiske egenskapene er grunnlaget for all planteforedling. Hva vi klarer å ta vare på for fremtiden, avgjør hvilke muligheter kommende generasjoner har til å dyrke mat under endrede klima- og miljøforhold. Allerede nå er etterspørselen etter matmangfold økende i Europa, bla. i lys av økt fokus på ernæring, mattradisjoner og matsuverenitet.

I Norge er det etablert to bruksgenbanker de siste årene. Norsk Bruksgenbank SA ble etablert som et samvirke i 2018 av Økologisk Speialkorn og Solhatt Økologisk Hagebruk i samarbeid med Norges Vel, med formål om å bevare

og videreføre det genetiske mangfoldet i norske og nordiske matplantesorter. Per i dag har Norsk Bruksgenbank ca. 60 kornsorter og 13 grønnsakssorter med oppformert frø tilgjengelig for salg og videre dyrking.

Det satses på oppformering av korn- og grønnsakssorter som kan bidra til mangfold i verdikjeden for matproduksjon. KVANN Norwegian Seed Savers ble etablert som en medlemsorganisasjon i 2017 og bevarer 700 gamle norske sorter av grønnsaker, urter, frukt, bær og prydplanter i aktiv bruk, og tester også ut nye arter og sorter for norske forhold.

De norske bruksgenbankene er begynnelsen på noe som kan bli en spennende utvikling i Norge. Rundt om i Europa finnes det veletablerte bruksgenbanker med stor aktivitet og betydning for det nasjonale arbeidet med plantemangfold. Dette var bakgrunnen for et seminar på Fridtjof Nansens Institutt 31. oktober. Her var pionerer fra sentrale europeiske bruksgenbanker samlet for å dele av sine erfaringer. Seminaret ble arrangert av Fridtjof Nansens Institutt og Norges Vel, med støtte fra Landbruksdirektoratet.

Béla Bartha fra ProSpecieRara i Sveits, fortalte om denne sagnomsuste bruksgenbanken, som er blant de største i Europa. Den ble startet i 1982 og tar i dag vare på 1 400 sorter av hage- og

åkervekster, 500 bærsorter, 1 900 fruktsorter og 800 prydplanter, samt 32 dyreraser. Flere tusen frivillige dyrker plantesortene og kunnskapen om dem og ProSpecieRara, med sine mer enn 20 medarbeidere, koordinerer og sprer mangfoldet, bla. gjennom en egen merkevare. Arrangementer og kurs bidrar til ytterligere å øke plantemangfoldet i Sveits.

Kostas Koutis fra Aegilops fortalte om denne greske bruksgenbanken som er så viktig for bønder i Hellas. Den ble dannet av og for bønder i 2004 for å sikre tilgang til gode plantesorter av lokal opprinnelse og frø av høy kvalitet. Formålet er å videreutvikle plantearven i tråd med bøndenes behov og preferanser, med deltakende metoder. Aegilops har mer enn 200 sorter, med særlig fokus på korn, og dokumenterer egenskaper, kulturhistorie og bruksområder.

Catrina Fenton fra The Heritage Seed Library i England, fortalte om denne eldste

«De genetiske egenskapene er grunnlaget for all planteforedling»

bruksgenbanken i Europa. Den ble etablert i 1975 og er del av organisasjonen Garden Organic. 'Frøbiblioteket' omfatter 800 verdifulle sorter fra Englands plantearv som blir dyrket i hovedkvarteret og hos frivillige faddere som har fått

ngfold

særskilt opplæring. Frøene oppformerer til distribusjon blant medlemmene.

Og enda er det mange flere bruksgenbanker. Flere EU-støttede Horisont2020-prosjekter har til formål å utforske og støtte opp om utviklingen av bruksgenbanker i Europa. Fridtjof Nansens Institutt er med i flere av disse og la fram forskningsresultater på seminaret. En undersøkelse fra H2020-prosjektet DIVERSIFOOD fant at tallet på bruksgenbanker er raskt stigende, og ligger godt over 130. I undersøkelsen ble data fra 85 bruksgenbanker analysert, som viste stor bredde i målsettinger, tilnærminger, aktiviteter og plantemangfold.

Likevel var det erfaringene fra Sveits som vekket størst oppmerksomhet på seminaret. I Sveits har myndighetene anerkjent bruksgenbankene som sentrale bidragsytere til plantemangfoldet og likestilt dem med de nasjonale genbankene i en kommisjon – med ansvar for forvaltningen av det genetiske mangfoldet.

Dette gir ikke bare politisk anerkjennelse, men også aktiv deltakelse i beslutninger og den finansielle støtten som er nødvendig for arbeidet. Sveits er et foregangsland i forvaltningen av plantemangfold i jordbruket.

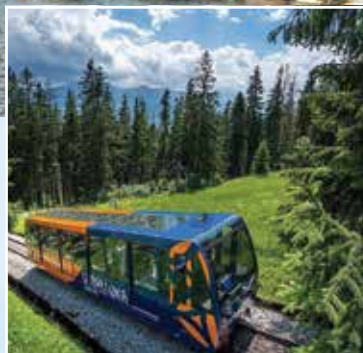
I Norge er en ny strategi for genetiske ressurser for mat og landbruk på trappene. Vi anbefaler myndighetene å studere forvaltningssystemet i Sveits når handlingsplanen for denne strategien skal utformes, som grunnlag for å etablere stabile og forutsigbare strukturer rundt det viktige bruksgenbankarbeidet i Norge. ■

BLI MED BONDEBLADET PÅ TUR!

Reisegleder arrangerer messereiser og landbruksrelaterte studieturer - skreddersydde for Bondebladets lesere.

Bli med til vakre Krakow, 10. mars - 15. mars 2020

Denne turen kombinerer en av Europas vakreste byer med et innblikk i polsk landbruk. I tillegg til dagsbesøk på Polens og Øst-Europas største landbruksutstilling Agrotech, besøker vi en grønnsaksprodusent og en fjellbonde med eget ysteri. Turen inkluderer de spektakulære saltgruvene i Wieliczka, dagstur til Zakopane og om ønskelig omvisning i konsentrasjonsleiren Auschwitz-Birkenau.

Tirsdag 10. mars

Kl 12:20: Avreise fra Oslo med Norwegian direkte til Krakow. Ankomst kl 15.05
Innsjekking på Hotel Polonia i sentrum av Krakow.
Sightseeing. Velkomstmiddag.

Onsdag 11. mars

Dagen til fri disposisjon, evt:

TILLEGGSARRANGEMENT: BESØK I AUSCHWITZ BIRKENAU

50 km vestover for Krakow, ligger Auschwitz Birkenau, tyskernes største konsentrasjonsleir under 2. verdenskrig. Varighet: 3,5 timer. **Pris kr 500,-**

Torsdag 12. mars

Dagsutflukt med gårdsbesøk og besøk i saltgruvene i Wieliczka.

Vi besøker en grønnsaksprodusent som driver med hodekål, blomkål, paprika og selleri. Deretter besøk i saltgruvene i Wieliczka, en av verdens mest kjente saltgruver.

Fredag 13. mars

Dagen til fri disposisjon, evt:

TILLEGGSARRANGEMENT: BESØK PÅ AGROTECH I KIELCE

Agrotech er Polens og hele Sentraleuropas største utstilling for maskiner og utstyr til landbruket med 750 utstillere fra 20 land og 80 000 besøkende. Se www.agrotech.pl

Pris kr. 500,-

Lørdag 14. mars

Dagsutflukt til Zakopane og gårdsbesøk

Zakopane ligger ca 1 time å kjøre sør for Krakow og er Polens største turistattraksjon kjent for sin spesielle og unike byggestil samt hoppbakke. På veien besøker vi en gård som driver med fjellandbruk. De har både ku og sau, produserer sin egen ost og driver med agroturisme.

Avskjedsmiddag i Krakow.

Søndag 15. mars

Kl 12.20: Avreise med Norwegian direkte til Oslo. Ankomst kl 14.25

Pris: kr 11 100,- *

**Påmeldingsfrist: Snarest
Begrenset antall plasser!**

I prisen er følgende inkludert:

- Flyreise tur/retur Oslo – Krakow med Norwegian
- 2 stk innsjekket bagasje
- Overnatting 5 netter inkl frokost på nevnte hotell
- Flyplasstransfer
- 2 timers sightseeing i Krakow m/svensktalende guide
- Buss inkludert svensktalende guide til gårdsbesøk
- Inngang og svensktalende guide i Saltgruvene
- Buss inkludert guide til gårdsbesøk + Zakopane
- Kabelbane i Zakopane
- 2 stk. 2 retters lunsj
- 2 stk. 3 retters middag
- Norsk reisegleder under hele oppholdet

* Pris pr. person i dobbeltrom. Tillegg for enkeltrom

For påmelding og mer informasjon:

Tlf: 63 99 07 99 / www.reisegleder.com/polen
eller www.bondebladet.no/leserturer

En merkevare i

Internasjonale Messetjenester AS

